

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МУКАЧІВСЬКА МІСЬКА РАДА
МАЛОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВИТОЛЬДА ПЛЕЦЬКОГО В ОСВЕНЦІМІ
ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
СОПОТСЬКА ВИЩА ШКОЛА**

**SOPOCKA
SZKOŁA WYŻSZA**

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАУКИ Й ОСВІТИ
В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

**Збірник тез доповідей за матеріалами
V Міжнародної науково-практичної конференції**

**Мукачево
15 травня 2025 року**

*Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет
науково-технічною радою Мукачівського державного університету
(протокол № 3 від «23» травня 2025 р.)*

С 91

Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції (15 травня 2025 р., м. Мукачєво). Мукачєво : Вид-во МДУ, 2025. 530 с.

У збірнику представлено тези доповідей за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів». Учасниками конференції розглянуто проблеми та перспективи розвитку педагогічної освіти, психолого-педагогічні аспекти професійного становлення особистості, сучасні орієнтири розвитку економіки, управління та інженерії, актуальні проблеми менеджменту, індустрії гостинності, суспільно-географічних та культурологічних досліджень.

Видання розраховане на науковців, педагогів, викладачів, здобувачів вищої освіти, які займаються науково-дослідною роботою.

Редакційна колегія:

Капітан Л.І. – д-р істор. наук, професор (голова);

Туріс І.Ю. – канд. філол. наук, доцент;

Пігош В.А. – канд. екон. наук, доцент;

Максютова О.В. – PhD, провідний фахівець ВНТД

Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікації.

СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

МАЛЕЦЬ О.О., МАЛЕЦЬ Н.Б. КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ЗАКАРПАТТЯ КРИЗЬ ПРИЗМУ АРХЕОЛОГІЧНИХ АРТЕФАКТІВ ПІЗНЬОБРОНЗОВОГО ТА РАННЬОЗАЛІЗНОГО ПЕРІОДУ	456
МЕДВІДЬ Л.І., АЛМАШІ В.В. ІНФРАСТРУКТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКІВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ	459
МИКУЛАНИНЕЦЬ С. І., БІДЗІЛЯ А. І. ВПЛИВ ГНУЧКОГО УПРАВЛІННЯ НА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ	461
МИКУЛАНИНЕЦЬ С. І., ВОЛК О.О. РЕКРЕАЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ТЕРИТОРІЙ НА ОСНОВІ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ	463
МИКУЛАНИНЕЦЬ С. І., ПОГАСІЙ А.В. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ	465
МОВЧАН К.М., ВЛАСЕНКО В.О. БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ЯК ПРОСТІР КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	467
МОРГУН А.В., ЖАБКО В.В. ДОКУМЕНТНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК НЕВІД'ЄСНА СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	469
МОРГУН А.В., ЖАБКО В.В. ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТРУ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	470
МОРГУН А.В., ЦУПРА Д. І. ЕЛЕКТРОННЕ КАДРОВЕ ДІЛОВОДСТВО ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	472
МОРГУН А.В., ЦУПРА Д. І. ЕЛЕКТРОННІ ТЕХНОЛОГІЇ У СУЧАСНОМУ КАДРОВОМУ ДІЛОВОДСТВІ	474
ПАЛИНЧАК-КУТУЗОВА В.В. МУЗЕЙ ЯК ОБ'ЄКТ ГАСТРОТУРИЗМУ	476
ПАНКОВА О.М., УДВОРГЕЛІ Л.І., РЯБЕЦЬ М.М. РОЗРОБКА ТЕХНОЛОГІЇ ЗБИВНОГО ДЕСЕРТУ ПРОФІЛАКТИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ПЮРЕ АЙВИ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	479
ПАНКОВА О.М., ШИМАНСЬКИЙ О.В. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ФРАНЧАЙЗИНГУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	471
ПАПП В., БОШОТА Н., МАРИНА І. ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ	484
ПАПП В., БОШОТА Н., ОРБАН Я. РОЛЬ КЛАСТЕРІВ У КОМПЛЕКСНОМУ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ	486
ПАПП В., БОШОТА Н., РЯБЕЦЬ О. РОЛЬ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ У РОЗВИТКУ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ	488
ПАУЛИК А. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	489
ПАУЛЬО Е.В., РУБШІ М.А. ОРГАНІЗАЦІЯ ГОТЕЛЬНО РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ – СУЧАСНІ ПІДХОДИ	491
ПРОКОПОВИЧ Л.С., БЕЛЕНЬ І. І. БІБЛОХАБ – СУЧАСНИЙ БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИЙ, ВІЛЬНИЙ І ДОСТУПНИЙ БІБЛІОТЕЧНИЙ ПРОСТІР	494
ПРОКОПОВИЧ Л.С., ХИМИНЕЦЬ А.М. ДОКУМЕНТ: ІНФОРМОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА НОРМАТИВНА БАЗА	496
ПРОКОПОВИЧ Л.С., ХИМИНЕЦЬ А.М. ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ В КЕРУВАННІ ДОКУМЕНТАЦІЄЮ	498
РОГЛЄВ Й.Й. СУЧАСНИЙ СТАН ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	500

РОЗДІЛ 4
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ, ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ,
СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

перспектив розвитку, завдяки внутрішнім реформам, міжнародній підтримці та інноваціям. Очікується поступове відновлення сільськогосподарських земель, які постраждали через бойові дії або були заміновані. Залучення державних програм і міжнародної допомоги сприятиме: розмінуванню полів, відновленню техніки та складів, ремонту зрошувальних систем. 2025 рік став часом активного впровадження інновацій в Україні: 1) точне землеробство, супутниковий моніторинг, GPS-контроль техніки; 2) використання дронів, агросенсорів, ІТ-платформ для агроаналітики; 3) розвиток органічного виробництва та екологічно сталого землеробства.

Література:

1. Аграрні перспективи України 2017-2030: Базовий сценарій. URL : https://apd-ukraine.de/images/APD_APR_06-2017_AGMEMOD_Baseline_ukr.pdf.
2. Варченко О. М. Концептуальні основи сталого розвитку агросфери [Текст]: навч. посібн. для студ. вищих навч. закл. / О. М. Варченко, А. С. Даниленко, О. В. Шубавська [та ін.]; Мін. аграрної політ. Укр. – Біла Церква: БНАУ, 2010. -160 с.
3. Офіційний сайт «Державна служба статистики України» – www.ukrstat.gov.ua.

УДК 904:008"637.7/638.3"(477.87)(043.2)

МАЛЕЦЬ О.О.

доктор історичних наук, професор
Мукачівський державний університет

МАЛЕЦЬ Н.Б.

кандидат історичних наук, доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ЗАКАРПАТТЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ АРХЕОЛОГІЧНИХ
АРТЕФАКТІВ ПІЗНЬОБРОНЗОВОГО ТА РАННЬОЗАЛІЗНОГО ПЕРІОДУ

Добу пізньої бронзи на Закарпатті репрезентують старожитності культури Станово (XV – XIII ст. до н.е.). Серед її пам'яток значне місце належить поселенням. Вони розташовувалися на невисоких підвищеннях, неподалік водних джерел, на низьких терасах, серед боліт. Про господарсько-побутові комплекси носіїв культури можна судити на основі розкопок у селах Неветленфолу, Заболоття, Велика Паладь, Форкошфолво, Олешник, Квасово Берегівського, Чинадієво Мукачівського, Дравці-Баранинці Ужгородського районів. Для носіїв культури були характерними два типи жител. Перший - це наземні споруди з каркасно-стовповою конструкцією стін. Вони в плані прямокутні площею від 20 до 30 м². Інший тип представляють житла, що злегка заглиблені в материк (0,3- 0,5 м), овальної в плані форми, розмірами і конструкцією аналогічні попереднім. У кожному житлі розміщалися глинобитна піч прямокутної або округлої форми, діаметром 1- 1,5 м, а в деяких ще вогнище, обкладене каменями. У житлах і поза ними розміщалися господарські ями. Важливою складовою культури були некрополі. Нині на

РОЗДІЛ 4
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ, ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ,
СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

території краю вони відомі із села Станово (від назви якого культура отримала назву), із сіл Чопівці, Лохово Мукачівського та Холмець Ужгородського районів. Усі вони розташовані поза поселеннями. Тільки в одному випадку, у с. Неветленфолу, поховання виявлено на поселенні. З плином часу ритуал поховання носіїв культури сформувався і був досить досить сталим. Він включав спалення небіжчика поза місцем поховання. Залишки спалених кісток, очищених від попелу і деревного вугілля, збирали в посудини-урни і заривали в ямки глибиною 0,5-0,7 м. Супроводжуючий інвентар досить бідний, він складається з двох-трьох орнаментованих ваз, мисок, черпаків, а також глиняних конусів, пряслиць і бус. В окремих випадках, наприклад, в Станові – поховання супроводжувалися крем'яними наконечниками стріл, в Невелетленфолу – глиняною стилізованою чоловічою статуеткою, в Чопівцях – деревним вугіллям.

Значне місце в господарській діяльності носіїв станівської культури займала металургія бронзи. В ареалі поширення культури, а також на сусідніх територіях Трансільванії, Центральної Словаччини були розташовані поклади міді й золота, що й зумовило тут розвиток металургії бронзи. Хоч на Закарпатті поки що не відкрито бронзоливарні майстерні, але їх сліди засвідчені в різних районах краю. Так, наприклад, у с. Неветленфолу на Берегівщині знайдено кам'яні матриці для лиття шил, голок, широких браслетів. У складі бронзових скарбів серед речей нерідко знаходяться злитки бронзи-сирцю, пошкоджені бронзові вироби. Це свідчить про те, що ці речі цінувалися не менш ніж цілі, бо йшли на переплавку. У ході дослідження пам'яток доби пізньої бронзи в другій половині ХХ ст. викристалізувався етап зі своїми характерними пам'ятками, який представляв собою перехідний період від доби бронзи до залізного віку і хронологічно охопив період XI-VIII ст. до н.е. На ранніх етапах характерним для нього була поява перших деталей і спорадичних виробів із заліза, відмова від орнаментованої кераміки, поширення чорнолискованої кераміки з канелюрами тощо. Такими ознаками перехідного періоду був наділений могильник, виявлений в селі Гава області Саболч-Сатмар-Берег у північно-східній Угорщині. Старожитності типу Гава зафіксовані також у північно-західній Трансільванії і Закарпатті. Під час розкопок на Закарпатті й суміжних територіях отримано дані, які дають право говорити про два типи жител – землянкові та наземні. Найбільш поширеними були землянки площею від 8 до 16 м² прямокутної і округлої форми. Багато землянкових жител заглиблені в материк на 0,7 м, а інколи до 1 м (Неветленфолу, Дерцен, Баранинці). Найбільш поширеними опалювальними спорудами були вогнища на округлих глинобитних площадках, які по периметру були обнесені уламками кераміки. Поряд з вогнищами, носії культури користувалися глинобитними печами каркасної конструкції. Вони споруджувалися на рівні долівки або в неглибоких ямках (Форкошфолво, Пийтерфолво, Дерцен). Поряд з житлами

РОЗДІЛ 4

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ, ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ, СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

розташовувалися господарські і побутові ями округлої або овальної в плані форми, розміром у діаметрі від 0,9 до 3 м, глибиною 0,4-1,2 м. В їх заповненнях знайдено зернотерки, глиняні конуси, пряслиця, цілі посудини або їх уламки. На поселенні в с. Дерцен в одній з ям було знайдено 10 цілих посудин, в Чорнотисові – 16 конусів. Укріпленні городища розташовані на стрімких взгір'ях, звідки добре проглядались стратегічні дороги, що вели в напрямку Карпатських перевалів (городища в Ужгороді, Невицькому, Шелестові, Арданові, Іршаві, Білках, Виноградові, Малій Копані, Солотвині). На частині з них були згодом споруджені кам'яні середньовічні замки. Городища носіїв гавської культури, які дійшли до наших днів – це Шелестівське (гора Тупча, знищено кар'єром наприкінці ХХ ст.), Арданівське (гора Богуслав), Іршавське (гора Стремтура), Білківське (гора Городище), Солотвино (городище Читатя) були укріплені штучними валами і ровами. Їх первісна висота, наприклад, в Шелестові 2-3 м, в Арданові 1-1,5 м. Рови на городищах мали різні розміри глибиною 1,5 м, шириною до 5 м. Як правило, до них вела дорога і були ворота. На Шелестівському городищі засвідчено 12 в'їздів, на Арданівському – 2, на Іршавському – 8. Археологічні джерелознавчі артефакти пізньої бронзи та раннього заліза є важливою складовою культурної спадщини Закарпаття, що відображає унікальні історичні процеси, які формували цей регіон упродовж століть. Аналіз матеріальних знахідок свідчить про активну взаємодію локальних культур із сусідніми цивілізаціями, високий рівень розвитку ремесел і складну соціальну структуру суспільства. Систематизація, дослідження та збереження цих артефактів мають ключове значення для розширення знань про минуле регіону. Водночас інтеграція археологічної спадщини в освітній і туристичний простір сприятиме популяризації культурного надбання Закарпаття та підвищенню його значення в загальноєвропейському контексті.

Отже, подальше впровадження інноваційних методів дослідження, розвиток міждисциплінарного підходу та забезпечення належного рівня охорони археологічних пам'яток є важливими завданнями, що потребують уваги науковців, громадськості та державних інституцій.

Література:

1. Бідзіля В.І. Історія культури Закарпаття на рубежі нашої ери. Київ: Наукова думка, 1971. 183 с.
2. Котигорошко В.Г. Верхнє Потисся в давнину. 1000000 років тому - Х сторіччя н.е. Ужгород: Карпати, 2008. 430 с.
3. Мацкевий Л.Г. Мезоліт Закарпаття. *Тези народознавчої науково-практичної конференції*. Мукачево, 1990. С. 40 - 42.
4. Пеняк П. Наше прадавнє минуле зафіксують у Зводі пам'яток історії та культури. *Новини Закарпаття*. 2012. №№ 61 – 62. 02.06. С. 17.
5. Пеняк П.С., Пеняк С.І. Історія Закарпаття з найдавніших часів до приходу угорців в Карпатську улоговину. Ужгород: «Вєта-Закарпаття», 1997. 56 с.
6. Пеняк П.С., Пеняк С.І. Археологія Закарпаття: історія дослідження. Ужгород: Краєвиди Карпат, 2013. 256 с.

РОЗДІЛ 4
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ, ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ,
СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 338.49:712.22(477.87):338.48-6:502/504(043.2)

МЕДВІДЬ Л. І.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри географії та суспільних дисциплін
АЛМАШ В. В.
здобувач ОС «Магістр», спеціальність 242 «Туризм і рекреація»
Мукачівський державний університет

**ІНФРАСТРУКТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ
ПАРКІВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ**

Закарпатська область є однією з провідних територій України у сфері розвитку екологічного туризму, що зумовлено її унікальним географічним положенням, багатим природно-ресурсним потенціалом та високим рівнем збереженості природних екосистем. На території області функціонують три національні природні парки (НПП): «Синевир», «Ужанський» і «Зачарований край», які є осередками охорони біорізноманіття, екологічної освіти та сталого туризму.

Національний природний парк «Синевир», заснований у 1989 році, розташований на території Горганського високогір'я Вододільно-Верховинських Карпат та охоплює площу 42704 га. Різноманітність висотних і ландшафтних умов сприяє збереженню унікальних природних комплексів та біологічному різноманіттю. Основними туристичними атракціями НПП є найбільше високогірне озеро Українських Карпат озеро Синевир, не менш привабливе озеро Озірце, сфагнові болота Глуханя та Замшатка, численні гірські хребти та вершини (Стримба, Негровець, Пішконя тощо), а також водоспади на руслах річок та джерела. Поєднання гідрологічних, геоморфологічних і ботанічних об'єктів формує високий туристично-рекреаційний потенціал території. Особливістю організації відпочинку в парку є гармонійне поєднання зон різного природоохоронного режиму, що дозволяє ефективно поєднувати охорону природи, наукові дослідження та розвиток туризму.

Інфраструктурна база НПП «Синевир» активно розвивається. У селі Синевир функціонує візит-центр, що виконує роль інформаційного, освітнього та музейного осередку. Для туристів облаштовано 5 еколого-освітніх стежок і 6 маршрутів, які охоплюють основні природні та культурні об'єкти парку. Розвиток такої інфраструктури сприяє підвищенню рівня екологічної обізнаності відвідувачів, підтримує сталий туризм та популяризує природоохоронну діяльність у регіоні.

Національний природний парк «Ужанський», заснований у 1999 році, розташований на стику Закарпатської області, Польщі і Словаччини. Парк є складовою Міжнародного біосферного резервату «Східні Карпати». Площа парку 39159 га. Територія вирізняється високою природною збереженістю (розташування парку в прикордонній зоні обмежує вільний доступ туристів до

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>